

ФЕНОМЕН “ПАРТІЇ ВЛАДИ”: ТРАДИЦІЇ РАДЯНСЬКОЇ ПАРТІЙНОЇ РОБОТИ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ

Зі створенням партіями перших політичних систем одразу ж з'явилася нагальна потреба їх класифікації. З багатьох запропонованих протягом XIX-XX ст. у вітчизняному науковому просторі найбільше поширення отримала лінійна, за принципом “праві” – “центр” – “ліві”. В подібну схему вкладались майже всі існуючі об'єднання. З часом дану класифікацію було розширено до виокремлення “ультрарадикальних” асоціацій по обидва боки.

Втім, поява нових незалежних держав на теренах колишнього СРСР та просторах Східної Європи внесла певний дисонанс в такий спосіб аналізу партійних систем. Створені на уламках тоталітарних комуністичних партій нові громадські об'єднання стає часто не можливо накласти на вказану класифікаційну лінію. А їх діяльність проokuє ще більше питань. Найяскравішою ілюстрацією даної проблеми у вітчизняній політичній дійсності стали події 2004-2008 рр. Зокрема, як політична партія, котра у власному ж статуті заявляє, що “обстоює соціальні завоювання народу, виступає проти реставрації капіталістичних порядків, буд-якої форми експлуатації” [1, с.605], об'єднується в коаліцію з ПРУ, фундаторами і активними членами якої є найбагатші бізнесмени України? І чи були сепаративні перемови та входження до Антикризової коаліції СПУ, реалізацією її ж “програми мінімум, яка передбачає усунення кланового режиму та встановлення народно-демократичної системи влади” [2, с.15]? Чому СДПУ(О), не дивлячись на всі намагання [3], так і не потрапляє до Соцінтерну, а та ж Соцпартія є її асоційованим членом, нарівні з СДПУ Ю.Буздугана. А Українська соціал-демократична партія на чолі з В.Онопенко, як і об'єднані соціал-демократи не є членом цього міжнародного об'єднання. Остання ж, в свою чергу, ще є і частиною БЮТ, провідна партія якого ВО “Батьківщина” разом з НСНУ та НРУ є членами – спостерігачами Європейської Народної партії (EPP). І взагалі, що робить в цьому об'єднанні правоцентристських партій Європи БЮТ з її лівою риторикою. Що може бути спільного між нею, НУНС, НРУ та ХСС/ХДС, Християнсько-демократичними партіями Швейцарії, Фінляндії, Люксембурга, Угорщина та Молдови що також є членами даного об'єднання? І чому, не дивлячись на існування декількох вітчизняних ліберальних партій, ні в Liberal International (LI), ні в ELDR українсь-

ких нема? Хоча російська ліберальна партія “Яблуко” в цих об’єднаннях є. Тобто, за якими ознаками вітчизняні партії бачать однодумців в здавалось би ідейно ворожих об’єднаннях. І що з того, що роблять та проголошують українські партії, надає підстав європейським надпартійним об’єднання ідентифікувати їх як однодумців, хоча з нашої точки зору вони такими не є.

Все це і змушує науковий світ шукати нові системи координат для національних партійних систем. Існує безліч варіантів – від класифікації за принципом влада-опозиція до багатовекторних та декількарівневих, вибудованих за принципом відношення партій до найважливіших проблем державного будівництва та побудови громадського суспільства в молодих демократіях [4; 5, с.15; 6, с.10; 7, с.355].

З часом як в політичних спісах, так і в наукових дослідженнях з’являється термін “партія влади”. В Україні чи не вперше це визначення було артикульоване під час обговорення нової Конституції в 1996 р. Тоді представники лівих партій так називали Аграрну партію України та НДП [8]. З часом до даної когорти були зараховані СДПУ(О), ПРУ і не зараховані БЮТ, НСНУ(НУНС).

Така вибірковість вимагає більш чіткого визначення що, є “партія влади” з точки зору як авторів терміну, так і об’єктивних та суб’єктивних засад існування таких об’єднань.

Перше, що об’єднує ці партії, є їх статутна будова. І НДП, і СДПУ(О), і ПРУ поклали в основи власних організацій побудову республіканських партійних організацій КПРС. Створюючи їх за територіально-виробничою ознакою – : Центральний керівний орган (всеукраїнська ланка керівництва) – Обласний комітет, Київський та Севастопольський міські комітети (територіально-адміністративна керівна ланка середнього рівня) – Районні та Міські комітети (місцева керівна ланка низового рівня) – Первинні осередки – Члени партії [9, арк.2,3; 10; 11] Як і в ленінській партії, народні демократи, об’єднані соціал-демократи, рівно як і регіонали, членом партії вважають лише того, хто стоїть на обліку в первинному осередку, сплачує партійні внески та особисто бере участь в партійному житті. Критерієм успішності власної діяльності всі ці партії вважали розбудову партійних структур та ріст лав партії, передплату центрального друкованого органу (“Україна і світ сьогодні” – НДП, “Альтернатива” та “Наша газета +” – СДПУ(О)). Певний виняток складає ПРУ, що не має власної партійної газети. Та й то тому, що при наявності потужних медіа-ресурсів бізнес-крила партії в такій газеті нема особливої потреби.

Як і в КПРС, у разі невиконання завдань робились оргвисновки. Кількість доган керівникам обласних осередків вражає. Іншими словами дані партії продовжують втілювати в життя оргпринципи Й. Сталіна: "підбір кадрів та контроль виконання" [12, с.479]. Контроль же за поточною діяльністю організацій здійснювався через щоквартальні та щорічні статистичні звіти. Характерно, що бланки таких звітів НДП та СДПУ(О) не просто схожі, вони тотожні! Однотипними є і рішення та настанови керівних органів цих об'єднань. Так, постанови "Про закріплення народних депутатів членів партії за територіальними організаціями", "Про створення робочих груп щодо опрацювання змін та доповнень до Програми та Статуту партії", "Про хід підготовки звітно-виборчих конференцій та скликання чергового з'їзду", "Про організацію навчання активу" та "Про скликання наради депутатів місцевих рад членів партії" приймаються Полтви-конкомаами та Політрадами партій що НДП, що СДПУ(О) [13;14]. Різниця лише в даті прийняття документу. Спільне ж – ні членами першої, ні другої вони не виконувались. Втім, характер питань, що хвилюють в міжвиборчий період керівництво даних об'єднань, нічим не відрізняється від питань, котрі обговорювались в часи УРСР та існування КПРС [15, с.207-214]. З тією ж віддачею та формалізмом.

Прийнявши за основу радянсько-компартійний стиль життя ці організації отримали в підсумку той же фінал – політика подвійних стандартів. Так НДП в жовті 1999 р. декларувала власну чисельність в 72131, а на кінець III кварталу 2000 р. – 102868 членів партії, або 142 % росту партійних лав [16]. Пізніше СДПУ(О) оголошує власну чисельність понад 400 тисяч осіб [17, с.18], ПРУ взагалі почала діяльність в 2002 р. з декларування чисельності організації в 400 тис., а в 2003 р. на V з'їзді заявила вже 560 тисяч членів партії [18]. Але все це, в своїй масі, лише пусті заяви. За даними тих же щорічних статистичних звітів СДПУ(О) в період з 1997 р. по 2005 р. [17, с.18; 19, с.16], при загальному рості партійних лав в 40 раз на 2005 рік з неї мало б вийти понад 300 тис. осіб. Тобто фактична чисельність СДПУ(О) повинна дорівнювати не 407 тис., а 40-50 тисячам, що є на декілька порядків менше. Стосовно ж ПРУ, то в 1998 р. вона мала 10-20 тис. членів партії, а в 2003 р., як ми зазначали, 560 тис. Тобто вказані партії мали настільки високі темпи росту лав, що це дає нам підстави до сумніву щодо реальності даних процесів.

Не забували ці політичні організації і про роботу з молоддю. Всі вони мали "стратегічних партнерів", насправді ж сателітів. НДП – Народно-демократичну Лігу молоді (НДЛМ), СДПУ(О) – Українську соціал-демократичну молодь (УСДМ), Соціалістичний Конгрес молоді (СКМ), Соціал-демократичний молодіжний альянс України

(СДМАУ), ПРУ – Союз молоді регіонів (СМР), а під час виборів 2004 р. про підтримку В. Януковича заявило з півсотні молодіжок. Втім, як і їх попередник та аналог ВЛКСМ, такі організації займались радше бурхливою імітацією діяльності заради освоєння бюджетних коштів через структури Мінсими та молоді. Останнє зробило можливим створення підконтрольного державі, а тому і “партіям влади” об’єднання УНКМО. Домінування його було закріплене на законодавчому рівні з прийняттям 1 грудня 1998 р Закону України “Про молодіжні та дитячі громадські організації”. Ним, зокрема, УНКМО визначалась як “спілка, що об’єднує більшість легалізованих всеукраїнських молодіжних та дитячих організацій, а також обласних, Автономної Республіки Крим, київських та севастопольських міських об’єднань молодіжних та дитячих громадських організацій”. Тому підкреслювалось, що “молодіжний рух в Україні координується Українським національним комітетом молодіжних організацій” [20]. Як відомо, ці та низка інших положень дали можливість СДПУ(О) та ПРУ взяти під контроль молодіжний рух в країні. Але не це стало фатальним для молодіжного руху. Створення УНКМО та боротьба навколо нього перетворила молодіжний рух в Україні на групи споживачів фінансових коштів, що надавались на молодіжну політику. Тому більшість молодіжних програм цього періоду носили формальний характер.

Події 2004-2005 рр. кардинально змінили розклад політичних сил в країні. Що в свою чергу позначилось і на УНКМО та молодіжному русі. Банально – на проекти підконтрольних екс-провладним партіям молодіжних організацій кошти не надавались. Це призвело до спаду навіть показового молодіжного руху. Але дана ніша не може бути незаповненою. На територію України починають при активній підтримці ПСПУ, партій Русько-Український Союз (РУСЬ), Союз та інших подібних маргіналів поширювати діяльність антиукраїнські молодіжні рухи. Стала нормою діяльність філій націонал-більшовиків (НБП), Євразійського союзу молоді, Активу комуністичної молоді (АКМ) в Києві, Харкові, АР Крим. Більш того, в Україні в лютому 2006 року реєструється як партія “Соціал-Патріотична Асамблея Слов’ян” (СПАС), яка в маніфесті заявляє що “Націонал-соціальна ідеологія – гарантійний фундамент побудови Великої Держави” [21]. Іншими словами молодіжний сегмент України починають заповнювати ультра та неонацистські організації, питання патріотизму для яких не є актуальним взагалі. І це все є наслідком формалізму в діяльності парій влади та реалізації ними принципів підконтрольності молодіжного руху через УНКМО (мета – недопущення студентських, молодіжних виступів досягнута через керован-

ність фінансування проектів та організацій). Аналог, взаємин між КПРС та ВЛКСМ.

Не забували лідери даних об'єднань і про жіночі, профспілкові та інші громадські об'єднання. Так під патронатом НДМ створювались та діяли НДО "Нова Україна" (Є. Кушнар'ов), Всеукраїнська Жіноча народно-демократична організація "Дія", Всеукраїнська спілка матерів загиблих (померлих) військовослужбовців в мирний час. А в 1999 р. народні демократи бралися за створення Всеукраїнської організації пенсіонерів. В свою чергу, СДПУ(О), мала в партнерах жіночі організації "Окраса" та "Леся", низку профспілкових організацій – працівників житлово-комунального господарства, місцевої промисловості, побутового обслуговування населення України, працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України, Асоціації льотного складу цивільної авіації України.

Ми вже зазначали про важливе місце у внутріпартійній діяльності друкованого слово. Так СДПУ(О), крім "Нашої газети+" мала ще десяток регіональних видань з декількасоттисячним річним накладом. – "Наш вигляд", "Об'єднана сила", "Соціал-демократ" та "Пограничний социал-демократ", "Социал-демократия", "Свобода выбора", "Округ", "Пульс недели", "Альтернатива +", "Житомирщина молода", "Правда і Кривда", "Перспектива". Теж саме робилось і в НДП: "Народна хвиля", "Вінницькі відомості", "Придніпровье – события и комментарии", "Бузький фарватер", "Демократична Київщина", "Демократична Чугуївщина", "Євроцентр", "Народна газета", "Нова Україна", "Чернігівські аргументи і факти", "Чорноморський тижневик" наповнювали регіональний актив сенсом життя.

Комплексно та в цілому все це співпадає з роз'ясненням Й. Сталіна партійцям: ВКП(б), як "організований загін робітничого класу... не є єдиною організацією робітничого класу. У пролетаріату є ціла низка інших організацій, без яких він не може вести успішну боротьбу з капіталом: профспілки, парламентські фракції, безпартійні об'єднання жінок, друковані органи, культурно-просвітницькі організації, союзи молоді..." [12, с.70]. Єдине, що вступає в дисонанс з сучасністю – це боротьба з капіталом. Оскільки в різні часи членами НДП та СДПУ(О) були Ю. Єхануров, А. Кінах, В. Медведчук, П. Порошенко, Г. Суркіс, В. Філенко, І. Франчук, В. Хорошковський та ін.

Тобто, всі вони – і партії, і сателітні організації – ведуть "бурхливу" внутріпартійну бюрократичну діяльність з нульовим ККД. Головна мета – створення ілюзії присутності в суспільстві. Заради одного – відволікти від дійсних цілей власної діяльності – боротьби за перерозподіл влади.

На що і вказують результати виборів 1998 та 2002 рр. (Таблиці 1 та 2.)

Таблиця 1

**Політичне структурування ВРУ 14-го скликання,
1 сесія (травень 1998 р.)**

Парламентські фракції	Депутати, висунуті партіями-переможцями	Депутати, які приєдналися до переможців	Сукупна чисельність фракцій	Частка фракцій у загальному складі парламенту	Різниця між часткою в парламенті та отриманими відсотками під час виборів (+ або -)
КПУ	123	0	123	27,5	2,85
НРУ	46	1	47	10,4	1
СПУ-СелПУ	35	0	35	7,8	-0,75
ПЗУ	19	5	24	5,3	-0,13
НДП	31	58	89	19,8	14,79
ВО "Громада"	24	15	39	8,7	4,03
ПСПУ	17	0	17	3,8	-0,24
СДПУ(О)	17	8	25	5,6	1,59

Джерело: Кульчицький С. До 10-річчя проголошення незалежності України // Укр. іст. журн. – 2001. – № 4. – С.33 та ЦВК. Підсумки голосування по партіях (виборчих блоках партії). 29.03.1998. Чергові вибори.

Очевидним стає факт, що незалежно від результатів виборів політичні сили, ідентифіковані нами як "партії влади" радянської номенклатури, отримують перемогу.

Представники націонал-патріотичного табору на початок роботи парламенту мають лише 10,4 %. В таборі ж перших провідна партія НДП, не лише не втрачає позицій, а й збільшує фракцію на 14,8 %.

В свою чергу група "провладних" партій ПЗУ, НДП, ВО "Громада", ПСПУ, СДПУ(О) сумарно збільшують власний відсоток на 20,3 – з 23,16 % отриманих на виборах до 43,2 % в парламенті. Що вочевидь є не зовсім адекватним відображенням настроїв громадян країни, визаних ними під час голосування.

Дану тенденцію корегування думок та настроїв виборців у потрібному руслі було застосовано і під час виборів 2002 р.

Не дивлячись на волевиявлення громадян, діюча вертикаль виконавчої влади на чолі з Президентом спромоглась збільшити власну присутність в парламенті за рахунок нардепів – мажоритарників.

Таблиця 2

Партія (виборчий блок партій)	Кількість отриманих мандатів в ЗБО	Кількість мажоритарників	ВСЬОГО	Збільшено депутатський корпус на “%”
Блок Віктора Ющенка “Наша Україна”	70	42	112	60
“Виборчий блок Юлії Тимошенко”	22		22	0
“ДемПУ – партія “Демократичний союз”		5	5	100
Виборчий блок політичних партій “Єдність”		4	4	100
ВБП “За Єдину Україну!”	35	86	121	245
Комуністична партія України	59	6	65	10,1
ПНЕРУ		1	1	100
СДПУ(О)	19	8	27	42,1
СПУ	20	2	22	10
Українська морська партія		1	1	100
Всього	244	161	405	65,98

Таким чином, всі ці “партії влади” мають певні етапи “життєдіяльності”:

Всі вони були створені протягом 1995-1999 рр. (виключенням є ПДВУ, яка так і не спромоглася стати партією влади при Л. Кравчуку. Не дивлячись на всі намагання останнього зробити її такою);

Під час виборів шляхом механічного адміністративного втручання на користь такої організації твориться ілюзія значної електоральної підтримки;

З метою збільшення загальноукраїнського відсотка підтримки обраної партії, виокремлюється “базовий” регіон, де відсоток голосів максимально підвищується;

Обрана партія, таким чином, потрапляє до парламенту. Вона створює дієву депутатську фракцію, яка одночасно з цим стає своєрідним центром прийняття кінцевих рішень. Це дозволяє партії концентрувати в своїх руках значні фінансові та владні ресурси;

Партія стає привабливою для сучасної номенклатури, що зовнішньо проявляється в зростанні випадків вступу до неї її представників місцевих органів влади та самоврядування;

Подібна партія в такий спосіб закріплює за собою статус “партії влади”. Народний же характер партії імітується бурхливою діяльністю на місцях з нульовим ККД для виборців.

Це все є описом технології створення, тобто суб’єктивного в існуванні подібних організацій. Об’єктивним є наступне. Перш за все з аналізу політичної діяльності цих партій виходить, що вони мають чітку орієнтацію на виконавчу вертикаль влади. Тому саме ця влада намагається призначати партію – переможця виборів. А не партія, що перемогла на виборах, формує цю владу. Створення подібних партій стає необхідним і зрозумілим виключно в умовах владної боротьби між ВРУ та Президентом України.

Другий момент полягає в тому що створення їх є можливим в умовах майже абсолютної позапартійності української спільноти – посттоталітарного суспільства, яке складається з мільйонів індивідумів, що звикли покладатися у вирішенні своїх проблем лише на державу. Точніше, до цієї звички суспільство було привчене. Тому на даному етапі в секторі політичних партій виникає головна проблема – окремо взятий громадянин України не бачить необхідності в об’єднанні ще з кимось навіть заради вирішення своїх проблем. А це нівелює саму ідею створення політичної партії. Теза про небажання громадськості відстоювати власні права через утворення політичних партій не є докором суспільству. Це об’єктивний процес, який в свою чергу і спрощує процедуру створення подібних партій.

І, нарешті, третє. “Феноменом існування партії влади” стає те, що в виконавчій вертикалі влади юридично немає місця будь-якій партії. Більше того, ця гілка влади і сама не потребує партійного втручання. Ось чому через всю історію новітньої політичної боротьби “червоною ниткою” проходить боротьба СПУ з Президентом, КПУ взагалі з інститутом президентства та зникнення з політичного обрію партій, що потрапляли в орбіту впливу гаранта конституції (ПДВУ, НДП, СДПУ(О) тощо). Єдиним виключенням стає ПРУ. Напевно тому, що лідер партії так і не став Президентом України. А знаходження як в опозиції, так і в Кабміні (реальному чи тіньовому) все ж таки спонукає до збереження власної партії. Про всяк випадок або для участі у виборчих перегонах. Тобто, будь яка політична асоціація, що створюється в Україні як “партія влади”, заздалегідь приречена на політичне недовголіття.

Таке політичне існування “партій влади”, що вирішують вузько картельні інтереси призвело до нівелювання самої ідеї створення

партій, як об'єднань громадян. Цим партіям можна дати наступну характеристику: в очах суспільства вони непотрібні, створені без врахування історичних традицій українського народу на базі законодавчо закріпленого радянського політичного досвіду, увібрали в себе всі недоліки даного виду партійної будови. Тому внутрішньо нестійкі і недовговічні, не мають стратегічного бачення розвитку країни і спрямовують свою діяльність на вирішення поточних проблем вузького кола власних засновників.

Поруч з цим визначенням стосовно до тієї чи іншої партії термін “партія влади” можна розглядати і як узагальнююче визначення інструменту та засобу в процесі збереження (консервації) влади партійно-господарською номенклатурою УРСР. На такий хід думок наштовхує теза Л. Кучми з його твору “Після Майдану”. В ній він з жалем спостерігає за тим, як його кадри гризуться за владу [22, с.148]. Втім, і сам Кучма, і більшість з сучасної політичної еліти вперше як саме українська еліта з'являються в кадровому наповненні Державної Думи України та на посадах представників Президента в регіонах [23]. Саме Л. Кравчуком була збережена частина республіканської номенклатури в нових політичних інститутах. До речі, поділяють дану точку зору і фундатори ПСПУ. Проте під власним, революційним кутом. Так до групи “контрреволюціонерів” та найманців МФВ вони відносять як керівників цього “антинародного заклоту партноменклатури” Л. Кравчука, І. Плюща, О. Мороза, Л. Кучму, О. Ткаченко. В. Фокін, Є. Марчук, П. Лазаренко та В. Пустовойтенко, що, на думку прогресивних соціалістів, були виконавцями; речниками ж були І. Юхновський, А. Гальчинський, В. Пинзеник, С. Терьохін. Фінансовим забезпеченням, на думку В. Марченко, займались В. Гетьман, В. Ющенко, С. Тігіпко. А в ролі політичної обслуги виступили П. Симоненко, В. Довгань, Ю. Тимошенко, В. Медведчук, О. Матвієнко, Ю. Костенко, В. Чорновіл, Т. Стецьків, С. Соболев [24, с.73]. З притаманною їй “революційною прямоотою” Н. Вітренко дещо перебільшила, а щось недоомовила. Дійсно, вилучивши з цього списку лідерів НРУ, та додавши керманців самої ПСПУ, отримаємо картину дуалістичної партійної системи уресервіської номенклатури. Де навколо “партій влади” існують створені ними ж партії – сателіти, протистояти яким “призначено” представників умовної ліво-консервативної опозиції. З впевненістю можемо сказати що партійна, радянська та виробнича еліта не лише збереглась у владі персонально, а й перенесла в сучасні умови традиції неформальних владних відносин часів СРСР. Тому то ми й спостерігаємо плинність партій. Але не бачимо оновлення інститутів влади новими політичними акторами. Тобто, за біографією того чи іншого

політика ми отримуємо можливість дослідити і історію створення та діяльності тієї чи іншої партії, а не навпаки, за традицією політичної боротьби партії передбачити майбутнє її керівництва та самої організації взагалі.

На бажання зберегти такий стан речей вказують і деякі факти з практичної діяльності сучасної владної еліти. Так, пропонуючи в 2006 р., законодавчо збільшити прохідний бар'єр у виборчих перегонах до парламенту до 7 % нардепи від БЮТ позитивний наслідок такого нововведення бачили у створенні в Україні "двопартійної системи, де одна партія стане захисником великого бізнесу, ідей глобалізації та космополітизму, а інша партія – форпостом соціальної солідарності, етнічного самовизначення та захисту української економіки від зовнішніх нападів" (проект С. Терьохіна).

Ще раніш таким форпостом номенклатурного марнославства стає Орден Святого Станіслава, до якого увійшли чотири сотні вищих чиновників країни. Серед віконтів та віконтес були ліві і праві, помаранчеві і біло-сині, представники бізнес структур всеукраїнського, міжнародного і регіонального масштабу. Не залишила без своєї присутності дане об'єднання і творча інтелігенція.

Тобто, "партія влади" може бути визначена як неформальний стан самозбереження в сучасній політичній еліті представників радянської номенклатури В процесі консервації та збереження власних владних повноважень вони залучують як законодавчі важелі, так і державотворчі процеси, створюючи нові інститути влади. У цьому випадку до речі знімається конфлікт між визначеннями "номенклатура" та "еліта". В рамках існування "партії влади" нова українська еліта забезпечує старій радянській номенклатурі ідеологію виправдання її існування.

Отже, "партія влади" – це одночасно і конкретна громадська організація, і умовне визначення процесу збереження влади старою радянською номенклатурою через присутність її представників, пов'язаних між собою неформальними відносинами та моральними цінностями доби УРСР-СРСР, в усіх гілках влади.

Джерела та література

1. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК, 1992-2005. – К., 2005.
2. Програма СПУ (новая редакция). Устав СПУ. Политсовет СПУ. – К., 2005.
3. Постанова Політбюро СДПУ(О) "Про підготовку до вступу СДПУ(О) в Соцінтерн" від 10 березня 2000 р. // Поточний архів Виконкому СДПУ(О).
4. Грачев М. Определение понятий "политическая коммуникация" и "политическая информация" // http://grachev62.narod.ru/Ac_pr/G5_1.html.
5. Васютинський В. З досвіду психосемантичного вивчення масової політичної свідомості громадян України // Українські варіанти. – Львів, 1997. – Ч. 1.

6. Колодій А. Політичний спектр: про деякі критерії "лівих" і "правих" політичних рухів у посттоталітарних суспільствах // Філософська і соціологічна думка. – К., 1995. – Ч. 9-10.
7. Дністрянський М. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів, 2006.
8. Поточний Архів Верховної Ради України (далі ПАВРУ). – Ф. 1. – Оп. 42. Відділ редакційно-видавничий. – Спр. 13-2.
9. ПАВРУ. – Ф. Р-1. – Оп. 22-ДФ. – Од.з. 47. – Справа б.н. Постанови Політради, Політвиконкому, конференцій, з'їздів НДП, інші документи партії, аналітичні документи стосовно їх діяльності. (29 квітня – 22 листопада 1998 р.).
10. Статут Партії Регіонів. – Донецьк, 2004.
11. Статут Соціал-демократичної партії України (об'єднаної). – К., 2005.
12. Сталин И. Вопросы ленинизма. – Л., М., 1945.
13. ПАВРУ. – Ф. Р-1. – Оп. 22-ДФ. – Од.з. 52. – Спр б.н. Постанови Політради, Політвиконкому, конференцій, з'їздів НДП, інші документи партії, аналітичні документи стосовно їх діяльності. (5 лютого – 25 грудня 1999 р.).
14. Матеріали засідання Політбюро СДПУ(О). 27 березня 2003 року. – К., 2003.
15. Материалы XXXVII съезда Коммунистической партии Советского Союза. – М., 1986.
16. ПАВРУ. – Ф. Р-1. – Оп. 22-ДФ. – Од.з. 57. – Спр. б.н. Постанови Політради, Політвиконкому, конференцій, з'їздів НДП, інші документи партії, аналітичні документи стосовно їх діяльності. (19 січня – 15 листопада 2000 р.).
17. Матеріали засідання Політбюро СДПУ(О). 25 січня 2005 року. – К., 2005.
18. Съезды ПРУ // <http://partyofregions.org.ua/meetcongress>.
19. Матеріали засідання Політбюро СДПУ(О). 29 грудня 2002 року. – К., 2002.
20. Закон України "Про молодіжні та дитячі громадські організації" від 01.12.1998 р. № 281-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 1. – Стаття 2.
21. Офіційний сайт партій Соціал-Патріотичний Альянс Слов'ян. Маніфест СПАС // <http://spas-edko.org.ua/page.php?id=65>.
22. Кучма Л. После Майдана: Записки президента. 2005-2006.-К., М., 2007.
23. ЦДАВОВ України. – Ф. 5219. – Оп. 1. – Од.з. 1 – Спр. 1. Державна Дума України. Персональний склад.
24. Марченко В. В борьбе за справедливость. Сборник статей Марченко В.Р. для внутреннего использования в ПСПУ. – К., Б.д.

Summary

In article the author suggests to use the term "party in power" both in relation to public organization, and to a symbol of process of preservation of authority the party nomenclature of times Ukrainian SSR – the USSR.